

2013210 การอ่านเพื่อพัฒนาปัญญา

อุภาวรรณ นามศิริ

สัปดาห์ที่ 6
การอ่านเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์: บันทึงคดี
และการวิเคราะห์เรื่องสั้น

LLO 6.1 วิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องสั้นที่เลือกอ่านได้
LLO 6.2 ตีความและอธิบายแนวคิดหลัก ของเรื่องสั้นได้ (CLO 2)

ทำไมต้องอ่านบันทึกดี?

มากกว่าความบันเทิง คือ
"การปะทะสังสรรค์ทางความคิด"

ทำไมต้องอ่านบันทึกดี?

- เปลี่ยนจาก "ผู้เสพ" เป็น "ผู้สร้างความหมาย"
- ใช้เรื่องสั้นเป็น ห้องปฏิบัติการจำลองชีวิต
- เพื่อสร้างความเข้าใจ (Empathy) ต่อเพื่อนมนุษย์ที่มีภูมิหลังต่างจากเรา

การอ่านเพื่อการเปลี่ยนแปลงภายใน

มิใช่เพียงการรับรู้สัญลักษณ์ทางภาษา
หรือเข้าใจความหมายระดับพื้นผิว
เน้นกระบวนการทางปัญญาชั้นสูง
การนำประสบการณ์เดิม มาปะทะสังสรรค์กับบทอ่าน
เป้าหมายคือการก่อให้เกิด "การเพิ่มพูนประสบการณ์"

จุดมุ่งหมายในการอ่าน

จุดมุ่งหมายในการอ่าน

๑. อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เน้นความสุข ผ่อนคลาย
๒. อ่านเพื่อยืนยันตัวตน อ่านเรื่องที่ตรงกับนิสัย เพื่อหาพวก
๓. อ่านเพื่อเปิดโลกทัศน์ อ่านเรื่องที่แปลกต่าง เพื่อออกจาก Comfort Zone
๔. อ่านเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิต (หัวใจสำคัญ) สัมผัสความสุข ทุกข์ และชัยชนะ ที่เราอาจไม่มีโอกาสเจอในชีวิตจริง
๕. อ่านอย่างพินิจ (Critical Reading) วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

เปรียบเทียบประเภทของการอ่านและผลลัพธ์ทางปัญญา

ประเภทของการอ่าน	ลักษณะเด่น	ผลลัพธ์ทางปัญญา
การอ่านเล่น	เน้นความสนุกสนาน ผ่อนคลาย อ่าน ฆ่าเวลา ไม่จดจำรายละเอียดลึกซึ้ง	ความสุขชั่วคราว การผ่อนคลาย ความเครียด
การอ่านจริง	ละเอียดลึกซึ้ง มุ่งนำไปใช้ในการศึกษา วิจัย หรือประกอบอาชีพ	องค์ความรู้เชิงวิชาการ ทักษะทางวิชาชีพ
การอ่านเพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์	มุ่งเน้นการสุมบทบาททางความรู้ลึก การจำลองสถานการณ์ชีวิต	ความเข้าใจผู้อื่น (Empathy) วิจารณญาณทางสังคม และความฉลาด ทางอารมณ์
การอ่านอย่างพินิจ/วิเคราะห์	การแยกแยะองค์ประกอบ การตีความ สัญญาะ การประเมินค่า	ทักษะการคิดวิเคราะห์ขั้นสูง การรู้เท่าทัน สื่อและวาทกรรม

การอ่านเพื่อพัฒนาปัญญา

ต้อง**บูรณาการ**การอ่านทุกประเภทเข้าด้วยกัน

โดยเน้นที่การอ่านเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และการอ่านวิเคราะห์
เพื่อให้ผู้เรียนสามารถก้าวข้ามจากการเป็นเพียง

"**ผู้เสพ**" มาเป็น "**ผู้สร้างความหมาย**"

องค์ประกอบที่ต้องวิเคราะห์

บันทึกคดีขนาดสิ้นมุ่งเน้น

"ผลกระทบทางอารมณ์เพียงหนึ่งเดียว"

ลักษณะเด่น: เรื่องสั้น

ความกระชับ ทุกคำต้องทำงาน ไม่มีส่วนเกิน

โครงเรื่อง มุ่งสู่จุดขัดแย้งเดียว

ตัวละคร มีน้อยตัว (๑-๓ ตัว) เน้นการเปิดเผยตัวตน

มากกว่าพัฒนาการยาวนาน

เปรียบเทียบกับนวนิยาย

เรื่องสั้นเหมือน "ภาพถ่าย" (จับอารมณ์ขณะหนึ่ง)
แต่นวนิยายเหมือน "ภาพยนตร์" (เล่ายาวและซับซ้อน)

เรื่องสั้นไม่ใช่ "นวนิยายย่อส่วน"
แต่เป็นศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
ต้องอ่านจบได้ในรวดเดียว
มีความเข้มข้นทางอารมณ์
ทุกองค์ประกอบต้องมุ่งสู่จุดหมายเดียว

พลวัตของพลวัตและการพัฒนาปัญญา

องค์ประกอบของพลวัต	นิยามเชิงลึกและการทำงานทางจิตวิทยา	นัยยะต่อการพัฒนาปัญญา
การปูพื้น	การสร้างโลกสมมติ และการแนะนำสภาวะสมดุลเดิม ก่อนถูกรบกวน	ฝึกให้ผู้เรียนสังเกตบริบทและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตัวละครดำรงอยู่
จุดเริ่มความขัดแย้ง	เหตุการณ์ที่ทำให้ลายสมดุลและบังคับให้ตัวละครต้องเลือกหรือกระทำ	วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและการตอบสนองของมนุษย์ต่อวิกฤต
พัฒนาการ	การขมวดปมที่ซับซ้อนขึ้น ผ่านอุปสรรคและความล้มเหลว	ศึกษาความอดทน การแก้ปัญหา และผลกระทบของการกระทำ
จุดวิกฤต	จุดที่ความกดดันทางอารมณ์สูงสุด และเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ย้อนกลับไม่ได้	วิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรม
คลี่คลาย	ผลสืบเนื่องจากการตัดสินใจในจุด Climax	สังเกตผลลัพธ์ระยะสั้น
บทสรุป	การเข้าสู่สมดุลใหม่ หรือการตระหนักรู้ภายใน	การสังเคราะห์บทเรียนชีวิตและการเติบโตของตัวละคร

ทฤษฎีสัญญาวิทยา

แนวคิดพื้นฐาน: "ความเป็นจริง" ในวรรณกรรมถูกสร้างขึ้นผ่านระบบสัญญา
องค์ประกอบของสัญญา
รูปสัญญา: สิ่งที่ได้รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น ตัวอักษรคำว่า "นก"
ความหมายสัญญา: มโนทัศน์ที่เกิดขึ้นในใจ เช่น ความคิดเกี่ยวกับสัตว์ปีก

ระดับความหมาย

ความหมายโดยตรงตามพจนานุกรม

กุหลาบแดง = ดอกไม้

ความหมายโดยนัยทางวัฒนธรรม/อารมณ์

กุหลาบแดง = ความรักโรแมนติก

โรลิ่งด์ บาร์ตส์: ตัวบทที่เปิดกว้างให้ผู้อ่านร่วมสร้างความหมายต่อการอ่านวรรณกรรม 5 ประการ

1. **รหัสปริศนา** การสร้างปมเงื่อนงำให้สงสัย
2. **รหัสการกระทำ** ลำดับเหตุการณ์ที่ขับเคลื่อนเรื่อง
3. **รหัสสัญลักษณ์** การสร้างบุคลิกหรือธีมผ่านคำสำคัญ
4. **รหัสสัญลักษณ์** คู่ตรงข้ามและโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ เช่น แสงสว่าง vs ความมืด
5. **รหัสวัฒนธรรม** การอ้างอิงบริบทสังคม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาภายนอก

ระบบของสตานิสลาฟสกี

การอ่านวิเคราะห์ตัวละครอย่างลึกซึ้ง

ตัวละครต้องการอะไรในฉากนั้น

อะไรคือแรงขับเคลื่อนสูงสุดในชีวิตของตัวละคร

การสมมุติตนเองว่า "ถ้าฉันเป็นตัวละครในสถานการณ์นี้..."

ผลลัพธ์ เปลี่ยนผู้อ่านจาก "ผู้สังเกตการณ์" ภายนอก เป็น "ผู้ร่วมรู้สึก" ภายใน

แก่นเรื่องและโครงเรื่อง

แก่นเรื่อง (Theme) ไม่ใช่แค่ข้อคิดสอนใจ แต่คือความจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์
โครงเรื่อง (Plot) คือลำดับเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์ด้วยเหตุผล

ตัวอย่าง "พระราชาลิ้นพระขนม และต่อมาราชินีก็ลิ้นพระขนมเพราะตรอมใจ"
(เป็นโครงเรื่องเพราะมีเหตุผลเชื่อมโยง)
องค์ประกอบโครงเรื่อง เปิดเรื่อง ผูกปม จุดวิกฤต คลายปม ปิดเรื่อง

ตัวละครและฉาก

ตัวละคร (Character)

ตัวละครแบบแบน Flat Character นิสัยด้านเดียว มักเป็นตัวแทนแนวคิด

ตัวละครแบบกลม Round Character ซับซ้อน สมจริง มีดีเลวปะปน

ฉาก (Setting)

ในวรรณกรรมสะท้อนสังคม ฉากทำหน้าที่เป็น "ตัวละคร" หรือ "ศัตรู" ที่กำหนดชะตากรรมมนุษย์

ตัวอย่าง สภาพการจราจรที่บีบคั้น หรือสแลมที่กดดันพฤติกรรม

ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงและชนชั้น

การล่มสลายของศักดินา

งานเขียนยุคแรก (เช่น ข้างหลังภาพ) สะท้อนการเสื่อมถอยของชนชั้นสูงและการผงาดของกระดุมพี

การเมืองและอำนาจ

วรรณกรรมยุค ๑๔ ตุลา - ๖ ตุลา ทำหน้าที่บันทึก "ประวัติศาสตร์ความรู้สึก" ของประชาชน

บทบาทวรรณกรรม

เป็นกระจกสะท้อนผลวัฒนธรรม
ที่ไม่ปรากฏในตำราประวัติศาสตร์กระแสหลัก

กรณีศึกษา ๑ "ขุนทอง...เจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง"

หัวข้อหลัก สัญญาแห่งการรอคอยและการเมือง

บริบท เขียนหลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

สัญญา "นกขุนทอง" หมายถึงปัญญาชน คนหนุ่มสาว นิสิต นักศึกษาที่เข้าป่า

สัญญา "ฟ้าสว่าง" ความหมายโดยนัยคือ รุ่งอรุณแห่งประชาธิปไตยและความยุติธรรม

แก่นเรื่อง สะท้อนผลกระทบของความรุนแรงที่มีต่อสามัญชน (แม่) ผู้เฝ้ารอด้วยความหวัง

กรณีศึกษา ๒ "ครอบครัวกลางถนน"

หัวข้อหลัก ความไร้เหตุผลของชีวิตเมืองและทุนนิยม
บริบท ยุคเศรษฐกิจฟองสบู่และวิกฤตจราจร
สัญญาณ "รถยนต์" ถูกถอดรื้อความหมายจาก "ความมั่งคั่ง"
กลายเป็น "คุก" และ "พันธนาการ"
การวิเคราะห์ รถยนต์กลายเป็นบ้าน (กิน นอน ขับถ่าย)
สะท้อนความผิดเพี้ยนของโครงสร้างสังคมและการสูญเสีย
ความเป็นมนุษย์ของชนชั้นกลาง

กรณีศึกษา ๓ "มอม"

บริบท สงครามโลกครั้งที่ 2 และสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์

มอม (สุนัข) ตัวแทนของ "ความรักดีสัมบูรณ์"

นาย (มนุษย์) ตัวละครกลม ที่ศีลธรรมพังทลายเพราะพิษเศรษฐกิจ/
สงคราม

แนวคิด สงครามทำลายบ้านเมืองและศีลธรรมมนุษย์ แต่ไม่อาจ
ทำลายสัญชาตญาณความรักดีของสัตว์ได้

สรุปและการนำไปใช้

ขั้นตอนการปฏิบัติจริง

1. ขั้นอ่านเอาเรื่อง

ใคร ทำอะไร ที่ไหน? จับใจความ

2. ขั้นอ่านตีความ

ทำไม เขาทำแบบนั้น?

สัญลักษณ์นี้หมายถึงอะไร? (หาแรงจูงใจ/สัญญาะ)

3. ขั้นอ่านประเมินค่า

เรื่องนี้สะท้อนสังคมอย่างไร?

ให้ปัญญาอะไรแก่เรา? (เชื่อมโยงชีวิตจริง)

วรรณกรรมคือ "ภูมิทัศน์ทางปัญญา"

ข้อสรุป

- การอ่านเรื่องสั้นช่วยให้เราจำลองชีวิต
- เข้าใจความซับซ้อนของมนุษย์
- และตระหนักรู้ปัญหาโครงสร้างสังคม
- ช่วยให้เราไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น
- มีความเข้าอกเข้าใจ

Next Step เริ่มต้นมองหา "สัญญาณ" ในสิ่งที่อ่านตั้งแต่วันนี้

วิเคราะห์สัญญา

"หมวก" คืออะไรกันแน่

ในทางวรรณกรรม "วัตถุ" ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งของ
แต่มีความหมายที่ต้องตีความ

นักศึกษามองว่า "หมวก" เป็นภาพแทนของอะไรได้บ้าง
นอกจากเครื่องป้องกันแดดฝน

คำถามชวนคิด

- ทำไม "อาปา" ถึงต้องหวงแหนหมวกใบเก่าขนาดนั้น เป็นความดีใจหรือหรือเป็นความกลัว (Fear) กันแน่
- การที่ “ผม” พยายามจะจัดการกับหมวกของอาปา สะท้อนทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อคนรุ่นเก่าอย่างไร
- นักศึกษาคิดว่าการกระทำของ “ผม” เกิดจาก "ความหวังดี" หรือ "ความรำคาญ" หรือทั้งสองอย่างปนกัน

เกณฑ์การประเมิน	๓ คะแนน (ดีมาก)	๑ คะแนน (ปรับปรุง)	๒ คะแนน (พอใช้)
๑. การวิเคราะห์องค์ประกอบ (ส่วนที่ ๑)	ระบุความขัดแย้งและบทบาทตัวละครได้ถูกต้อง เชื่อมโยงกับเนื้อเรื่องอย่างชัดเจน อธิบายเหตุผลประกอบได้ลึกซึ้ง	ระบุองค์ประกอบไม่ชัดเจน หรือสับสนระหว่างโครงเรื่องกับเรื่องย่อ ขาดการวิเคราะห์เชิงลึก	ระบุองค์ประกอบได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ แต่อาจขาดการขยายความหรือเชื่อมโยงเหตุผลในบางจุด
๒. การตีความสัญลักษณ์และวิพากษ์ (ส่วนที่ ๒)	ตีความ "หมวก" ได้มากกว่าความหมายตรงตัว เชื่อมโยงสู่ความหมายทางนามธรรม (ความรัก/ความทรงจำ) ให้เหตุผลสนับสนุนตอนจบได้อย่างมีตรรกะและน่าเชื่อถือ	ตีความไม่ได้ หรือตอบเพียงว่าหมวกคือหมวก การวิพากษ์ใช้อารมณ์ส่วนตัวมากกว่าเหตุผลจากบริบทเรื่อง	ตีความสัญลักษณ์ได้บ้างแต่อาจยังยึดติดกับวัตถุ การวิพากษ์ตอนจบมีความสมเหตุสมผลระดับหนึ่ง
๓. การสังเคราะห์แก่นเรื่องและคุณค่า (ส่วนที่ ๓)	สรุปแก่นเรื่องเป็นประโยคข้อความ (Statement) ที่กินใจและครอบคลุม เชื่อมโยงเรื่องอ่านสู่ปัญหาสังคมจริงได้อย่างคมคาย	สรุปแก่นเรื่องเป็นเพียงคำสำคัญ (เช่น ความรัก) ไม่สามารถเชื่อมโยงเรื่องสู่บริบทสังคมได้	สรุปแก่นเรื่องได้ถูกต้องแต่อาจยังไม่กระชับ การเชื่อมโยงสู่สังคมทำได้ในระดับทั่วไป
๔. การใช้ภาษา (ภาพรวม)	(๑ คะแนน) ใช้ภาษาเขียนถูกต้องตามหลักวิชาการ เรียบเรียงสละสลวย อ่านเข้าใจง่าย	(๐ คะแนน) ใช้ภาษาพูด ปะปน หรือเรียบเรียงวกวน	

การวิเคราะห์ตัวละครและแก่นเรื่อง

ตัวละครมีความเป็น "สี่เทา" สมจริงตามความเป็นมนุษย์
เน้นวิเคราะห์แรงจูงใจ มากกว่าตัดสินถูกผิด